

CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS
DE BELGIQUE

11 mai 2006

PROPOSITION DE LOI

**modifiant les articles 77, 80 et 84
du Code civil en ce qui concerne
le constat de décès et le transport
des dépouilles mortelles**

**AVIS DU CONSEIL D'ÉTAT
N° 40.143/VR**

Documents précédents :

Doc 51 **1220/ (2003/2004)** :

- 001 : Proposition de loi de Mme Van der Auwera.
002 : Amendements.

BELGISCHE KAMER VAN
VOLKSVERTEGENWOORDIGERS

11 mei 2006

WETSVOORSTEL

**tot wijziging van de artikelen 77, 80 en 84
van het Burgerlijk Wetboek inzake de
vaststelling van overlijden en
het vervoer van lijken**

**ADVIES VAN DE RAAD VAN STATE
NR. 40.143/VR**

Voorgaande documenten :

Doc 51 **1220/ (2003/2004)** :

- 001 : Wetsvoorstel van mevrouw Van der Auwera.
002 : Amendementen.

<i>cdH</i>	: Centre démocrate Humaniste
<i>CD&V</i>	: Christen-Democratisch en Vlaams
<i>ECOLO</i>	: Ecologistes Confédérés pour l'organisation de luttes originales
<i>FN</i>	: Front National
<i>MR</i>	: Mouvement Réformateur
<i>N-VA</i>	: Nieuw - Vlaamse Alliantie
<i>PS</i>	: Parti socialiste
<i>sp.a - spirit</i>	: Socialistische Partij Anders - Sociaal progressief internationaal, regionalistisch integraal democratisch toekomstgericht.
<i>Vlaams Belang</i>	: Vlaams Belang
<i>VLD</i>	: Vlaamse Liberalen en Democraten

Abréviations dans la numérotation des publications :

DOC 51 0000/000 : Document parlementaire de la 51e législature, suivi du n° de base et du n° consécutif

QRVA : Questions et Réponses écrites

CRIV : Version Provisoire du Compte Rendu intégral (couverture verte)

CRABV : Compte Rendu Analytique (couverture bleue)

CRIV : Compte Rendu Intégral, avec, à gauche, le compte rendu intégral et, à droite, le compte rendu analytique traduit des interventions (avec les annexes) (PLEN: couverture blanche; COM: couverture saumon)

PLEN : Séance plénière

COM : Réunion de commission

MOT : Motions déposées en conclusion d'interpellations (papier beige)

Afkortingen bij de nummering van de publicaties :

DOC 51 0000/000 : Parlementair document van de 51e zittingsperiode + basisnummer en volgnummer

QRVA : Schriftelijke Vragen en Antwoorden

CRIV : Voorlopige versie van het Integraal Verslag (groene kaft)

CRABV : Beknopt Verslag (blauwe kaft)

CRIV : Integraal Verslag, met links het definitieve integraal verslag en rechts het vertaald beknopt verslag van de toespraken (met de bijlagen) (PLEN: witte kaft; COM: zalmkleurige kaft)

PLEN : Plenum

COM : Commissievergadering

MOT : Moties tot besluit van interpellaties (beigekleurig papier)

Publications officielles éditées par la Chambre des représentants

Commandes :
Place de la Nation 2
1008 Bruxelles
Tél. : 02/ 549 81 60
Fax : 02/549 82 74
www.laChambre.be

Officiële publicaties, uitgegeven door de Kamer van volksvertegenwoordigers

Bestellingen :
Natieplein 2
1008 Brussel
Tel. : 02/ 549 81 60
Fax : 02/549 82 74
www.deKamer.be
e-mail : publicaties@deKamer.be

Le CONSEIL D'ÉTAT, section de législation, chambres réunies, saisi par le Président de la Chambre des représentants, le 29 mars 2006, d'une demande d'avis, dans un délai de trente jours prorogé à quarante-cinq jours ^(*), sur une proposition de loi «modifiant les articles 77, 80 et 84 du Code civil en ce qui concerne le constat de décès et le transport des dépouilles mortelles» (DOC. parl. Chambre, n°s 51 1220/001 et 51 1220/002), a donné le 2 mai 2006 l'avis suivant:

Comme la demande d'avis est introduite sur la base de l'article 84, § 1er, alinéa 1er, 1°, des lois coordonnées sur le Conseil d'État, tel qu'il est remplacé par la loi du 2 avril 2003, la section de législation limite son examen au fondement juridique de la proposition, à la compétence de l'auteur de l'acte ainsi qu'à l'accomplissement des formalités préalables, conformément à l'article 84, § 3, des lois coordonnées précitées.

Sur ces trois points, la proposition appelle les observations ci-après.

1. La proposition de loi soumise pour avis entend modifier les règles concernant le constat de décès et le transport des dépouilles mortelles; l'article 2 de la proposition vise notamment à remplacer intégralement l'article 77 du Code civil.

2. L'avis 38.135/VR, donné le 17 mars 2005, relève que l'article 77 du Code civil contient notamment aussi des prescriptions administratives à respecter en vue de procéder à une inhumation (à savoir le régime d'autorisation d'inhumation); à cet égard, l'avis précité a observé que les régions sont, en vertu de l'article 6, § 1er, VIII, alinéa 1er, 7°, de la loi spéciale du 8 août 1980 de réformes institutionnelles, compétentes pour «les funérailles et sépultures» ^{(1) (2)}.

(*) Cette prorogation résulte de l'article 84, § 1er, alinéa 1er, 1°, des lois coordonnées sur le Conseil d'État qui dispose que le délai de trente jours est prorogé à quarante-cinq jours dans le cas où l'avis est donné par les chambres réunies en application de l'article 85bis.

(1) Cette matière fait partie de celles qui, selon les termes de la phrase introductive de l'article 6, § 1er, VIII, sont confiées aux régions «en ce qui concerne les pouvoirs subordonnés». Lors des travaux préparatoires de la loi spéciale du 13 juillet 2001, il a été déclaré que les funérailles et sépultures étaient attribuées aux régions en raison de la «connexité» et du «lien direct» de la législation en la matière avec la législation organique des pouvoirs locaux (Doc. parl., Sénat, sess. 2000, 2001, 2709/7, p. 11; Doc. parl., Chambre, 501280/3, p. 12).

(2) Il importe de préciser que, depuis le 1er janvier 2005, la Communauté germanophone exerce les compétences de la Région wallonne en la matière sur le territoire de la région de langue allemande (voir les décrets des 27 mai 2004 et 1er juin 2004 relatifs à l'exercice, par la Communauté germanophone, de certaines compétences de la Région wallonne en matière de pouvoirs subordonnés).

De RAAD VAN STATE, afdeling wetgeving, verenigde kamers, op 29 maart 2006 door de Voorzitter van de Kamer van volksvertegenwoordigers verzocht hem, binnen een termijn van dertig dagen verlengd tot vijfenveertig dagen ^(*), van advies te dienen over een voorstel van wet «tot wijziging van de artikelen 77, 80 en 84 van het Burgerlijk Wetboek inzake de vaststelling van overlijden en het vervoer van lijken» (Parl. St., Kamer, nrs. 51 1220/001 en 51 1220/002), heeft op 2 mei 2006 het volgende advies gegeven:

Aangezien de adviesaanvraag ingediend is op basis van artikel 84, § 1, eerste lid, 1°, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State, zoals het is vervangen bij de wet van 2 april 2003, beperkt de afdeling wetgeving overeenkomstig artikel 84, § 3, van de voornoemde gecoördineerde wetten, haar onderzoek tot de rechtsgrond van het voorstel, de bevoegdheid van de steller van de handeling en de te vervullen voorafgaande vormvereisten.

Wat deze drie punten betreft, geeft het voorstel aanleiding tot de volgende opmerkingen.

1. Het om advies voorgelegd wetsvoorstel beoogt wijzigingen van regelingen inzake de vaststelling van overlijden en het vervoer van lijken; artikel 2 van het voorstel strekt er onder meer toe om artikel 77 van het Burgerlijk wetboek integraal te vervangen.

2. Het advies 38.135/VR van 17 maart 2005 wijst erop dat artikel 77 van het Burgerlijk wetboek onder meer ook bestuurlijke voorschriften bevat die moeten worden in acht genomen bij teraardebestelling (namelijk de regeling inzake het verlof tot teraardebestelling); dienaangaande heeft het voormelde advies opgemerkt dat de gewesten krachtens artikel 6, § 1, VIII, eerste lid, 7°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen bevoegd zijn voor «de begraafplaatsen en de lijkbezorging» ^{(1) (2)}.

(*) Deze verlenging vloeit voort uit artikel 84, § 1, eerste lid, 1°, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State waarin wordt bepaald dat de termijn van dertig dagen verlengd wordt tot vijfenveertig dagen in het geval waarin het advies gegeven wordt door de verenigde kamers met toepassing van artikel 85bis.

(1) Die aangelegenheid behoort tot die welke naar luid van de inleidende zin van artikel 6, § 1, VIII, aan de gewesten worden toevertrouwd «wat de ondergeschikte besturen betreft». Tijdens de parlementaire voorbereiding van de bijzondere wet van 13 juli 2001 is verklaard dat de aangelegenheid van de begraafplaatsen en de lijkbezorging aan de gewesten werd toevertrouwd vanwege de «nauwe band» en het «rechtstreeks verband» van de wetgeving ter zake met de organieke wetgeving inzake de plaatselijke besturen (Gedr. Stuk Senaat, zitting 20002001, 2709/7, blz. 11; Gedr. Stuk Kamer, 50-1280/3, blz. 12).

(2) Op te merken valt dat sedert 1 januari 2005 de Duitstalige Gemeenschap de bevoegdheden van het Waals Gewest ter zake uitoefent op het grondgebied van het Duitse taalgebied (zie de decreten van 27 mei 2004 en 1 juni 2004 betreffende de uitoefening door de Duitstalige Gemeenschap van sommige bevoegdheden van het Waalse Gewest inzake ondergeschikte besturen).

Le même avis fait en outre observer que les règles gouvernant le transport de la dépouille mortelle relèvent a priori de la compétence des régions.

L'avis attire enfin l'attention sur les règles que l'autorité fédérale a adoptées dans le cadre de sa compétence propre en matière de constatation du décès ⁽³⁾, d'établissement de l'acte de décès ⁽⁴⁾ ainsi que des mesures à observer en cas de mort violente ou de décès suspect ⁽⁵⁾.

3. Lorsqu'on confronte ce qui précède à l'article 2 de la proposition, il faut en conclure que la disposition excède la compétence de l'autorité fédérale (en son alinéa 1er, le nouvel article 77, proposé, du Code civil prévoit en effet, notamment, un régime d'autorisation d'inhumation et en son alinéa 2, il contient des règles relatives au transport de la dépouille mortelle).

4. Une disposition modificative qui se bornerait à abroger l'obligation imposée en vertu de l'article 77 du Code civil au fonctionnaire de l'état civil de se transporter auprès du défunt pour s'assurer du décès, ne soulèverait cependant pas de problème de compétence (il s'agit en effet d'une règle liée à la constatation du décès).

Il s'ensuit également que les articles 3 et 4 de la proposition qui concernent précisément la même matière, mais dans des circonstances spécifiques, ne soulèvent pas davantage de problème de compétence.

5. Si les auteurs de la proposition suivent le raisonnement ci-dessus, l'amendement n° 1 deviendrait sans objet.

⁽³⁾ Il résulte à cet égard du Code civil que la constatation du décès par l'officier de l'état civil doit précéder la délivrance de l'autorisation d'inhumation ou de crémation (J. ROBERT, Lijkbezorging en begraafplaatsen, Oranjeboek, Vandenbroele, Brugge, losbladig, n° 19) et que l'officier de l'état civil doit, en conséquence, pouvoir s'assurer de la réalité du fait (H. DE PAGE, Traité élémentaire de droit civil belge, T. II, vol. I, Bruxelles, Bruylant, 1990, n° 328 p. 317).

⁽⁴⁾ Dans le cadre de ses compétences quant aux règles relatives à l'état civil et quant à la tenue des registres de l'état civil.

⁽⁵⁾ La formalité de constatation du décès par l'officier de l'état civil a notamment pour but de s'assurer qu'il n'y a pas de signe ou d'indice de mort violente ou d'autres circonstances qui donneront lieu de le soupçonner. Dans ce cas, l'autorisation d'inhumer ne pourra être donnée qu'après l'intervention d'un officier de police. L'officier de l'état civil ne doit donc pas seulement constater le décès; il se voit aussi confier un rôle ou une fonction prépolitionnelle (J. RAVESCHOT, De «Aangifte van Overlijden» en de behandelende geneesheer, R.W., 1955/1956, col. 576) (Voir également l'article 44 du Code d'instruction criminelle) (voir également H. DE PAGE, op. cit., n° 333 p. 320).

Hetzelfde advies wijst er voorts op dat ook de regels inzake het vervoer van het lijk a priori tot de bevoegdheid van de gewesten behoren.

Ten slotte wijst het advies op de regels aangenomen door de federale overheid in het kader van haar eigen bevoegdheid inzake de vaststelling van het overlijden ⁽³⁾, het opmaken van de akte van overlijden ⁽⁴⁾ en de maatregelen die moeten worden getroffen in geval van gewelddadige dood of van verdacht overlijden ⁽⁵⁾.

3. Wanneer men het voorgaande betreft op artikel 2 van het voorstel, moet worden besloten dat de bepaling de federale bevoegdheid te buiten gaat (het nieuw voorgestelde artikel 77, eerste lid, van het Burgerlijk wetboek stelt immers onder meer een regeling inzake de toestemming tot teraardebestelling en het nieuw voorgestelde artikel 77, tweede lid, van het Burgerlijk wetboek bevat regelingen inzake het vervoer van het lijk).

4. Wel zou er geen bevoegdheidsbezwaar zijn bij een wijzigingsbepaling die louter zou strekken tot de schrapping van de ex. artikel 77 van het Burgerlijk wetboek aan de ambtenaar van de burgerlijke stand opgelegde verplichting om zich naar de overledene te begeven om zich van het overlijden te vergewissen (het betreft immers een regeling, die verband houdt met de vaststelling van het overlijden).

Meteen komt het ook vast te staan dat er geen bevoegdheidsbezwaar is bij de artikelen 3 en 4 van het voorstel, die betrekking hebben op precies dezelfde aangelegenheid, zij het in specifieke omstandigheden.

5. Indien de hiervoor gemaakte redenering wordt gevolgd door de stellers van het voorstel, zou het amendement 1 zonder voorwerp worden.

⁽³⁾ In dat verband volgt uit het Burgerlijk Wetboek dat de vaststelling van het overlijden door de ambtenaar van de burgerlijke stand moet voorafgaan aan de afgifte van het verlot tot teraardebestelling of tot crematie (J. ROBERT, Lijkbezorging en begraafplaatsen, Oranjeboek, Vandenbroele, Brugge, losbladig, nr. 19) en dat de ambtenaar van de burgerlijke stand zich bijgevolg moet kunnen vergewissen van de dadelijkheid van het feit (H. DE PAGE, Traité élémentaire de droit civil belge, deel II, vol. I, Brussel, Bruylant, 1990, nr. 328, blz. 317).

⁽⁴⁾ In het kader van haar bevoegdheid inzake de regels betreffende de burgerlijke stand en betreffende het bijhouden van de registers van de burgerlijke stand.

⁽⁵⁾ De formaliteit van vaststelling van het overlijden door de ambtenaar van de burgerlijke stand strekt er onder meer toe zich ervan te vergewissen dat er geen teken of aanwijzing is van gewelddadige dood, noch van andere omstandigheden die een vermoeden in die zin doen ontstaan. In dat geval kan het verlot tot teraardebestelling eerst worden gegeven na interventie van een officier van politie. De ambtenaar van de burgerlijke stand moet dus niet alleen het overlijden vaststellen; hij krijgt eveneens een prepolitionele rol of taak (J. RAVESCHOT, De «Aangifte van Overlijden» en de behandelende geneesheer, R.W., 1955/1956, kol. 576) (zie ook artikel 44 van het Wetboek van Strafvordering) (zie ook H. DE PAGE, op. cit., nr. 333, blz. 320).

6. L'amendement n° 2 ne soulève pas de problème de compétence; l'abrogation de l'article 80 du Code civil relève en effet du domaine de la compétence fédérale dès lors que cet article contient des règles ayant trait pour partie à la constatation du décès et pour partie à (l'établissement) des actes de l'état civil.

7. L'amendement n° 3 ne soulève pas davantage de problème de compétence; l'abrogation de l'article 83 du Code civil relève en effet du domaine de la compétence fédérale, dès lors que cet article contient aussi des règles ayant trait pour partie à la constatation du décès et pour partie à (l'établissement) des actes de l'état civil.

Les chambres réunies étaient composées de

Messieurs

Y. KREINS, président de chambre, président,
D. ALBRECHT, président de chambre,

J. SMETS,
J. JAUMOTTE, conseillers d'État,

Madame

M. BAGUET,

Messieurs

B. SEUTIN,
H. COUSY,
J.-Cl. SCHOLSEM, assesseurs de la section
de législation,
H. BOSLY,

Mesdames

A.-C. VAN GEERSDAELE,
A.M. GOOSSENS, greffiers,

Les rapports ont été présentés par MM. B. JADOT, premier auditeur chef de section, et B. WEEKERS, auditeur.

La concordance entre la version française et la version néerlandaise a été vérifiée sous le contrôle de M. J. JAUMOTTE.

LE GREFFIER,

LE PRÉSIDENT,

A.-C. VAN GEERSDAELE

Y. KREINS

6. Er is geen bevoegdheidsbezwaar bij amendement 2; nu het opheffen van artikel 80 van het Burgerlijk wetboek tot het federale bevoegdheidsdomein behoort, aangezien artikel 80 van het Burgerlijk wetboek regelingen bevat, welke deels verband houden met de vaststelling van het overlijden en deels met (het opmaken van) akten van de burgerlijke stand.

7. Er is evenmin een bevoegdheidsbezwaar bij amendement 3; nu het opheffen van artikel 83 van het Burgerlijk wetboek tot het federale bevoegdheidsdomein behoort, aangezien artikel 83 van het Burgerlijk wetboek evenals regelingen bevat, welke deels verband houden met de vaststelling van het overlijden en deels met (het opmaken van) akten van de burgerlijke stand.

De verenigde kamers waren samengesteld uit

de Heren

Y. KREINS, kamervoorzitter, voorzitter,
D. ALBRECHT, kamervoorzitter,

J. SMETS,
J. JAUMOTTE, staatsraden,

Mevrouw

M. BAGUET,

de Heren

B. SEUTIN,
H. COUSY,
J.-Cl. SCHOLSEM, assessoren van de
afdeling wetgeving,
H. BOSLY,

Mevrouwen

A.-C. VAN GEERSDAELE,
A.M. GOOSSENS, griffiers.

De verslagen werden uitgebracht door de HH. B. JADOT, eerste auditeur-afdelingshoofd, en B. WEEKERS, auditeur.

De overeenstemming tussen de Franse en de Nederlandse tekst werd nagezien onder toezicht van de H. J. JAUMOTTE.

DE GRIFFIER,

DE VOORZITTER,

A.-C. VAN GEERSDAELE

Y. KREINS